

Рецензия

на дисертационния труд на Калина Спасова Сотирова
**„Дигитализация и виртуално експониране на движими културни
ценности – културологичен, образователен и технологичен аспект“**

от доц. Милена Петрова Добрева-Макфърсън,
Катедра Библиотечни, архивни и информационни науки,
Университета на Малта

Докторският труд на Калина Сотирова е с обем 231 страници. Материалът е структуриран в увод, пет глави, заключение, използвани източници и шест приложения.

Трудът на Калина Сотирова е с интердисциплинарен характер и анализира период на промени в музейната практика с продължителност от над 10 години в условията на широко навлизане на дигитализация на културно съдържание. Изследването излиза извън рамките на документиране на този сложен процес, като аналитичната му част предоставя препоръки за засилване на присъствието на българско музейно съдържание в дигиталното пространство. В тази смисъл докторантката е изправена пред предизвикателството да съчетае грамотно научния апарат на области като културология (и по-специално музеология) и информационни и комуникационни технологии, както и аспекти на когнитивната наука (по-специално информационно поведение в реална и дигитална среда). Освен сложността на темата, пред всяко подобно изследване стои и предизвикателството на бързото технологично развитие, което води до висока динамика и съответно неустойчивост на обекта на изследване.

Калина Сотирова ясно описва предметната област и научен въпрос („КАК *(подчертаване на докторантката в нейния текст)* българският музей адресира нуждите на своите посетители-потребители в реалния свят и във виртуалните мрежи в момента и как може да го прави по-добре с оглед успешно ситуиране в културния пазар, сред силната конкуренция.“). Добре мотивиран в съответствие с научния въпрос е и обектът на изследването, който се отнася до „дигитализацията, описанието и виртуалното експониране на движими културни ценности, съхранявани в институциите на паметта (музеи, архиви, библиотеки и читалища).“ Авторката следва модерния в

момента подход, основан на доказателства (evidence-based approach), които отразяват съвременната музейна документация на движимите културни ценности в дигитална среда и свързаната с тях регулаторна рамка и правна материя.

Намирам методическата постановка за ясно представена, с добре формулирани конкретни задачи. Представеният преглед на литературата по темата - където предизвикателствата са да се обхване изключително големият обем на научната литература и да се обхванат и релевантните правни документи, успява да покаже познаване на основните източници и способност за подбор на изчерпателни и разнородни по произход източници.

В съответствие с научния въпрос, цели и задачи, избраната методология е от смесен тип, включваща анализ на литературата, на статистически данни, и допитване до експерти. Като аналитични инструменти са ползвани SWOT и бенчмаркинг.

Авторката грамотно разглежда трите аспекта на дигиталното присъствие - дигитализация, достъп и дългосрочно съхранение като начина, по който музеите дигитализират и документират в дигиталното пространство своите обекти е основният

В глава първа, озаглавена "Музеят като памет, мрежа и контактна зона" се въвежда разностранният контекст на темата от изследователска, технологична и правна гледна точка. В глава втора „Умният музей“ са представени интересни статистически данни, които дава представа за различни тенденции на музейното присъствие в европейски контекст. Разглеждат се музейното физическо пространство, и присъствието в дигиталното пространство, като се отделя внимание на достъпа чрез мобилни устройства. В глава трета, „Дигитализация – същност, етапи, цели и резултати“ се разглежда жизнения цикъл на дигиталните реплики на музейни обекти. В глава четвърта „Стандарти за културна информация“ са синтезирани популярни стандарти за музейна документация и добри практики в областта. Глава пета, „Музейна документация“, синтезира нормативната и технологичната рамка за музейна документация и предлага концептуален модел за електронен музеен паспорт.

Тази структура е подходяща за изследването, което не е от тип доказване на хипотеза, но обхваща сложни културно-технологически процеси в тяхното развитие. Подбраните аспекти на темата и проследяването ѝ чрез логиката на музейната институция и създаването на дигитално съдържание като един от съвременните фактори за трансформиране на институциите отвътре навън е подходящо и е

представено изчерпателно. Представените интервюта с представители на разнообразни по тих институции от България и други страни са ценно допълнение на авторския анализ.

Като се има предвид сложността на изследваната тема, считам, че приносите на докторантката са значими и са резултат от личната ѝ работа. Освен предложеният модел на дигитално описание на музейни експонати, съществени плюсове на работата са разглеждането на новата роля на куратора и прилагането на подход, който отчита нуждите на хората, които търсят информация за културни паметници онлайн.

Без съмнение това са теми, които ще заемат централно място в академичния дискурс в областта на културологията и музеологията. Очертаването на една сложна картина само по себе си е принос в изследователската област, но искам да подчертая и аналитичната работа на докторантката в областта на възможните посоки за развитие на българските музеи, за да се включат те адекватно в глобалните процеси на предоставяне на достъп до културно наследство. Считам, че тази част е особено полезна за българската практика.

Бих искала и да направя някои бележки по детайли от работата.

1. Заглавието, „ Дигитализация и виртуално експониране на движими културни ценности – културологичен, образователен и технологичен аспект“ е по-общо от фокуса на работата, който най-вече е в областта на музейните движими културни ценности. Въпреки че се появяват и някои аспекти, свързани с библиотеките и архивите, те остават по-скоро като база за сравнение. Галерии и лично притежавани движими културни ценности не се разглеждат в детайли. Също така звучи донякъде объркващо изявлението, „Настоящия (sic) текст се ситиуира в изследователска област „Дигитални архиви““.

2. Работата споменава, че библиотеките са напреднали повече в областта на дигитализацията, и би било добре да се изследват причините за това и разликата в подхода.

3. Работата споменава растящото културно съдържание в мрежи като “Facebook, Flickr, Instagram – в което генерираното от потребителя съдържание (коментари върху авторски фотографии от посещения на музея, блогове и влогове (видео блогове)) допълва и обогатява разказаната от

артефактите история – социалното етикетиране (social tagging, folksonomy) е част от живота на жителя на мрежата.” При евентуално бъдещо издаване е добре да се задълбочи този аспект, като се засегне и темата за подходи в областта на дигиталното културно съдържание, основани на участие (participatory approaches). При тях има по-голямо богатство от възможни приноси, вкл. транскрибиране на текстове, контекстуализация, групово куриране, набиране на финансова подкрепа, и пр.

4. Не е изцяло коректно твърдението „Europeana, Wikimedia и проектите на Google са примери за широкомащабни инициативи в областта на експонирането и управлението на културна информация с технологиите на Семантичната мрежа, осъществени без държавно финансиране.“. Европейската дигитална библиотека Europeana агрегира съдържание, което в голямата си част е дигитализирано с държавно финансиране.

5. Нужно е по-дълбоко разграничаване на областите „Дигитална хуманитаристика“ (Digital Humanities) и “Информатика в културната област” (Cultural Informatics) – те не са еквивалентни, каквото впечатление оставя текстът на Калина Сотирова.

6. На места се използват прекомерно чужди термини – напр. „мобилен”, “Storage & Back-up на архивните копия”, „респонденти”, „колекции“ – това е допустимо в случаите, когато няма съответни български термини. Докато в работата предпочетен термин е дигитализация, добре е да се включи и бележка за добилият популярен синоним „оцифряване“.

7. На някои места липсват пълни данни, напр. „Интервюто е проведено през м. юни и е с продължителност около час.“ не посочва годината. Като цяло документирането на интервютата може да бъде по-прецизно, на места са дадени повече технически данни и има известни отклонения в задаването на въпросите.

8. Намирам приложението „Тест за устойчивост“ за ненужно, то не се дискутира в дълбочина в текста на дисертацията и по същество може да се включи като част от библиографията.

Тези бележки имат по-скоро уточнителен характер и не са от естество, което да показва сериозни изследователски пропуски. Включвам ги, защото текстът на дисертацията на Калина Сотирова може да послужи като основа за подготвянето на учебно издание в помощ на студентите от различни специалности, културология, но също така и библиотекознание.

Списъкът на използваната в дисертационния труд литература съдържа 104 източника, от които впечатляващ брой, 40, са първични източници, представящи правната рамка в областта на оцифряването. Обхватът и новостта на цитираните източници са на добро ниво.

Авторефератът отговаря на изискванията и представя изчерпателно изследванията на докторантката.

Особено приятно при изучаването на този труд е това, че Калина Сотирова допринася към изследваната тема лични наблюдения от повече от 10 години активно професионално присъствие и опит в областта (първата ѝ публикация по темата на дисертационния труд е от 2006 г.). Наблюденията и критичното осмисляне на взаимодействието на новите технологии и културните институции правят труда особено интересен, защото той успешно предава натрупания разнообразен опит на авторката, като това подкрепя нейните тези с богати примери и с лично дълбоко осмисляне на един сложен процес.

В заключение считам, че докторският труд е написан ясно, има сериозен приносен характер, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди научната и образователна степен Доктор в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Културология – теория и история на културата. Дигитално културно наследство – електронна документация, виртуално експониране) на Калина Спасова Сотирова. Също така препоръчвам подходящо редактиран вариант да бъде издаден като учебник за студенти от специалности Културология, Библиотекознание и Информационни науки.

20 февруари 2017

Рецензент:

(доц. М. Добрева-Макфърсън)